

Nie jesteśmy żadną bandą, jak nas nazywają zdrajcy i wyrodni synowie naszej Ojczyzny.

My jesteśmy z miast i wiosek polskich.

Walczymy za świętą Sprawę, za wolną, niezależną, sprawiedliwą i prawdziwie demokratyczną Polskę!

Nie mamy ani prasy własnej, ani wolności słowa, ani wolności zebrań, ani prawa wiązania się w stronnictwa polityczne - jesteśmy więc pozbawieni wszystkich dobrodziejstw demokracji! Jednopartyjne rządy komunistyczne biorą myśl w obcęgę, pozbawiają człowieka woli, przywiązają, umiłowają tych najistotniejszych cech człowieczeństwa i czynią z niego pozbawionego ducha i serca robota.

Mamyż milczeć?!

Mamyż poddać się gwałtowi zadanemu obcą, zbrodniczą ręką?!

Mamyż pod groźbą obcych bagnetów wyrzec się prawa stanowienia o sobie?!

Mamyż wyrzec się ducha, serca i zaprzeć się wiary?!

Nigdy!

Niech żyje wolna, demokratyczna Polska!

Łupaszko
Sta Bryg Wile

Gdańsk, kwiecień 1946 r.

W 1946 r. od Podlasia po Koszalin siły Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego, „ludowego” Wojska Polskiego i NKWD tropiły szwadrony mjr. Zygmunta Szendzielarza „Łupaszki”.

Sławny już wówczas dowódca 5 Brygady przedarł się tam z Wileńszczyzny, zostawiając za sobą obławy Armii Czerwonej i NKWD. Jego towarzysze broni z innych brygad w większości zostali zesłani w głąb Rosji. Mjr „Łupaszko” i jego żołnierze, ufając w pomoc mocarstw zachodnich, nie pogodzili się z przemocą. Zimą 1944/1945 r. przeczekali w ukryciu, by wiosną 1945 r. odtworzyć 5 Wileńską Brygadę AK. Rok później zgrupowanie „Łupaszki” powiększyło się o 6 Brygadę. Podporządkowani gen. Stanisławowi Kopąńskiemu, szefowi sztabu Naczelnego Wodza w Londynie, byli częścią Wojska Polskiego.

Rozpoczęła się nierówna walka. Po jednej stronie stanęła Armia Czerwona, wojska NKWD i ich polscy poplecznicy, po drugiej stronie zgrupowanie mjr. „Łupaszki” i tysiące żołnierzy AK oraz innych formacji niepodległościowych. W terenie, w którym działali, spotykali wsparcie i życzliwość miejscowej ludności. Byli dla niej nadzieją na zakończenie sowieckiej okupacji. „Chłopcy z lasu” wierzyli, że ich krew stanie się fundamentem niepodległej Polski. Nie żądali zaszczytów i nagród. Za marzenia zapłacono im prześladowaniem i upokorzeniem. Epopeja partyzantów „Łupaszki”, rozpoczęta na Wileńszczyźnie, zakończyła się w Borach Tucholskich, lasach Podlasia i ubeckich katowniach. Straszniejsze od fizycznych cierpień było nazwanie tych, którzy odważyli się sprzeciwić terrorowi, bandytami i zdrajcami.

*Na znojną walkę, krwawy bój z wrogami,
Każdego z nas sumienia wezwał głos,
Przebojem iść, a los iść musi z nami,
A jeśli nie, to przełamiemy los.*

*Bo nasza pieśń nie pachnie rozmarynem,
Nie ma w niej dziewcząt ni pachnących ust.
Jak nasze życie pachnie krwią i dymem,
Pieszczotą rąk karabinowy spust.*

Z hymnu Armii Krajowej na Wileńszczyźnie

Mjr Zygmunt Szendzielarz
ps. **Łupaszko** (1910 -1951)

Oficer 4 Pułku Ułanów Zaniemeńskich. Wybitny dowódca polowy. Dwukrotnie kawaler Virtuti Militari. Major Wojska Polskiego. W latach 1943-1944 dowódca 5 Brygady AK na Wileńszczyźnie. W 1945 r. na Białostocczyźnie odtworzył 5 Brygadę a rok później 6 Brygadę. Działały one na Podlasiu i na Pomorzu w ramach Okręgu Wileńskiego AK. W ekstremalnie trudnych warunkach podjął walkę z komunistycznymi siłami bezpieczeństwa. W listopadzie 1946 r. - po ustaleniu, że sytuacja polityczna nie rokuje nadziei na interwencję Zachodu w sprawie suwerenności Polski - rozwiązuje szwadrony 5 Brygady, aby nie narażać podległych sobie żołnierzy na śmierć.

Ukrywał się. Aresztowany przez UB 26 czerwca 1948 r. w Zakopanem. Po ciężkim śledztwie 2 listopada 1950 r. skazany przez Wojskowy Sąd Rejonowy w Warszawie na śmierć. Zamordowany 8 lutego 1951 r. w więzieniu na Rakowieckiej.

10 grudnia 1993 r. wyrok został unieważniony przez Izbę Wojskową Sądu Najwyższego, która uznała, że działalność zbrojna mjr. „Łupaszki” służyła zachowaniu niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Fotografie i eksponaty pochodzą ze zbiorów

Aresztu Śledczego w Gdańsku, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Państwowego w Gdańsku, Archiwum Sądu Okręgowego w Gdańsku, Archiwum Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, Janusza Bogdanowicza „Czortka”, Centralnego Archiwum Wojskowego w Rembertowie, Janusza Chorażaka „Araba”, Olgierda Christy „Leszka”, Andrzeja Dyszyńskiego, Wiesławy Korzeniowej, Kazimierza Krajewskiego, Marii Loross, Tomasa Łabuszewskiego, Muzeum Obozu Koncentracyjnego Stutthof w Sztutowie, Muzeum Okręgu Wileńskiego AK w Łodzi, Muzeum Plakatu w Wilanowie, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, Piotra Niwińskiego, Ośrodka „Karta”, Alicji Radziejewskiej, Janiny Wasiłojć – Smoleńskiej „Jachny”, Władysławy Żorawskiej „Wandy”.

Cytaty z książek

Z. Boradyn, *Niemen - rzeka niezgody*, Warszawa 1999; O. Christa, *U „Szczerbca” i „Łupaszki”*, wyd. 2, Gdańsk 2000; R. Kiersnowski, *Tam i wtedy*, Warszawa [1991]; T. Łabuszewski, K. Krajewski, *Od „Łupaszki” do „Młota”*, Warszawa 1994; J. Wołkonowski, *Okręg Wileński ZWZ-AK w latach 1939-1945*, Warszawa 1996; *Żołnierze wyklęci. Antykomunistyczne podziemie zbrojne po 1944 roku*, oprac. G. Wąsowski i L. Żebrowski, Warszawa 1999.

Scenariusz

Janusz Marszałec, Piotr Niwiński,
Piotr Szubarczyk

Koncepcja plastyczna i realizacja

Joanna Kowalewska
Bogdan Józef Kowalewski

Szczególne podziękowania dla

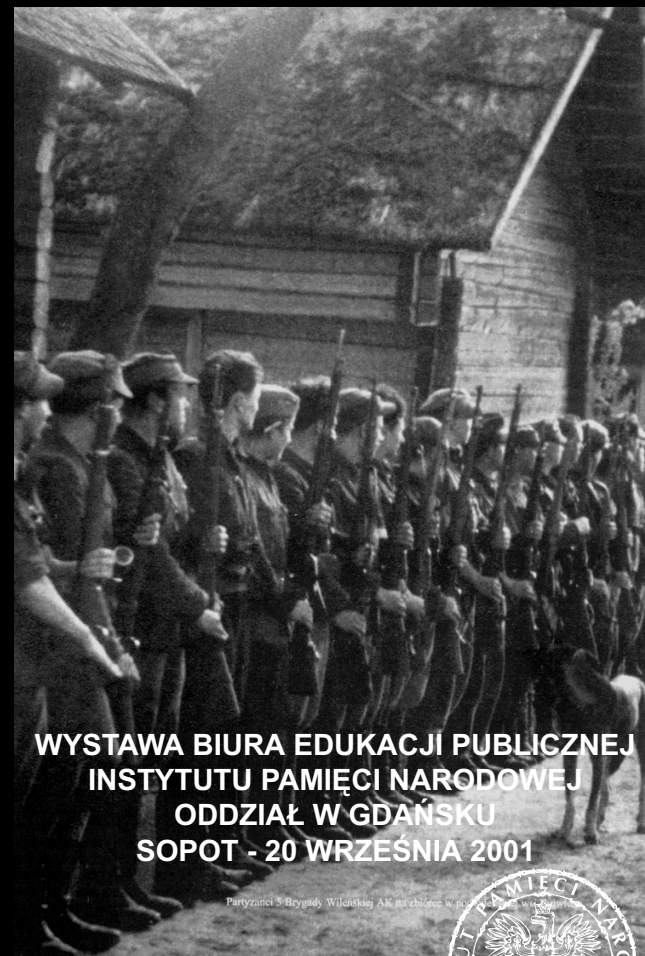
Olgierda Christy „Leszka”,
Archiwum Państwowego w Gdańsku,
Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku.

Biuro Edukacji Publicznej
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ – KOMISJA
ŚCIGANIA ZBRODNI PRZECIWKO NARODOWI
POLSKIEMU ODDZIAŁ W GDAŃSKU
81-311 Gdynia, ul. Witomińska 19, tel. 621-7754

Za Świętą Sprawę Żołnierze „Łupaszki”

*Wierzyli, że ich krew stanie się fundamentem
niepodległej Polski.*

*Za marzenia zapłacono im prześladowaniem
i upokorzeniem.*

WYSTAWA BIURA EDUKACJI PUBLICZNEJ
INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ
ODDZIAŁ W GDAŃSKU
SOPOT - 20 WRZEŚNIA 2001

